

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

**РАЗРАБОТВАНЕ НА МЕХАНИЗМИ ЗА
ПОДОБРЯВАНЕ НА СРЕДАТА ЗАГРАЖДАНСКО
УЧАСТИЕ В МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ
СВЪРЗАНИ С: РАБОТА НА
КОНСУЛТАТИВНИ СТРУКТУРИ ЗА УЧАСТИЕ
НА ГРАЖДАНИ И НПО В ПРОЦЕСИТЕ НА
ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЕ В
МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ; УЧАСТИЕ НА
ГРАЖДАНИ И НПО В ПРОЦЕСА НА
РАЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИ
ДОКУМЕНТИ**

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод.....	3
Информация относно нормативната основа за ефективното функциониране на разработените механизми.....	5
Изследване и анализ на добри практики в работата на консултативни структури за участие на граждани и НПО в процесите на вземане на решения и гражданското участие в процеса на разработване на стратегически документи.....	13
Оценка на приложимите добри практики спрямо настоящите нормативни норми и функциониращата административната среда	34
Механизми за подобряване на средата за гражданско участие в местното самоуправление по посочените теми и изработване на индикатори за наблюдение и оценка на разработените механизми.....	36

Увод

Участието на гражданите и граждански организации при вземане на решения за политики от местно значение е директно свързано с принципа на доброто управление. То води до по-голяма прозрачност и отчетност на органите на местните власти. Когато хората са запознати с начина, по който се вземат решенията, това спомага за предвидимостта на изработваните политики. Дори и това да води до известно забавяне при приемане на решения, това се компенсира многократно от другите ползи. В последните години намалява общественото доверие в институциите както на национално, така и на местно ниво. По-прозрачният процес на вземане на решения и възможността за включване на всички заинтересувани в процеса има директно влияние за възвръщане на доверието. Откритият процес и възможността на всеки гражданин или на различни групи да се включат при вземане на решения, свързани с техния квартал, населено място или район води до вземането под внимание на различни гледни точки, а не само на гледните точки на влиятелните групи и икономическите лобита например. По този начин се подобрява качеството на решенията, защото властите получават информация за различните възможни ефекти, които дадено решение може да има, до която те иначе не биха имали достъп. Не на последно място, един от важните ефекти на участието на гражданите е върху прилагането на взетите решение. Целта на различните политики е те да бъдат прилагани, след като бъдат приети. Когато всички заинтересовани страни участват реално в изработването на правилата, които трябва да се спазват, впоследствие тези правила не само ще бъдат прилагани по-лесно, но и хората ще ги спазват с по-голяма готовност. Това са само част от положителните ефекти на по-активното включване на Гражданските обединения. Те имат предимството да бъдат демократични, независими и заслужаващи доверие. Освен това притежават в известна степен легитимност, правдоподобност и имат способността да ангажират общественото мнение около определен проблем. Гражданските обединения имат предимство и от гледна точка на гъвкавост, новаторство и ефективност. Техният интерес е насочен предимно към общността и следователно действията им са породени в минимална степен от лични

съображения. Те имат време да се съсредоточат изключително върху ограничен брой проблеми. Не са обвързани с политически или управленски задължения и са трудни за контролиране от страна на управляващите. Гражданските обединения са в състояние да поемат рискове, да комуникират ефективно и да работят в коалиция.

Според Организацията за икономическо сътрудничество и развитие властите си взаимодействат с гражданите по 3 основни начина:

- Предоставяне на информация;
- Консултация;
- Активно участие.

Предоставянето на информация означава, че гражданите на първо място знаят какви политики или закони се подготвят или обсъждат, за да могат да се включат със своето мнение. Предоставянето на информация включва, както „пасивното“ право на такава (правото да получиш обществена информация, когато я поискаш по реда на законите за достъп до обществена информация), така и активното предоставяне на информация посредством Интернет, различни медии и др.

Консултацията е една стъпка по-напред по отношение на участието на гражданите – тя означава, че властите се интересуват от мнението на хората (или на част от тях) и иска да разбере каква е тяхната позиция по конкретен въпрос. В процеса на консултация може да се прибегва до създаване на работни групи, организиране на обществени дебати, писмени консултативни процеси и др. При консултацията е много важно процесът да е наистина открит и гражданите да са убедени, че от тяхното участие ще има полза. Процеси, които се провеждат формално т.е. не се вземат под внимание направените предложения (или дори не е ясно дали ще се вземат под внимание) могат на практика да доведат до обратен ефект – по-малко участие на хората. Затова изключително важна част от процеса е всъщност обратната връзка, която може да не е индивидуална (т.е. до всеки изпратил становище), а обобщена и в електронен вид в Интернет, но е важно да има такава. Обратната връзка представлява обобщение на получените мнения и обяснение кои мнения са взети под внимание и защо останалите не са възприети.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Активното участие е по-скоро рядкост и при тази форма на взаимодействие се възприема, че властите и гражданското общество са равно поставени и всеки от тях може да инициира предложения за политики или проекти.

Информация относно нормативната основа за ефективното функциониране на разработените механизми

Кратък преглед на европейските стандарти, принципи и нива на участие на обществеността в процесите на вземане на решения, както и различни методи за участие, които могат да бъдат приложени в местния контекст.

На международно ниво един от първите документи, който поставя изискването за широко обществено участие в процеса на вземането на решения е Конвенцията за достъп до информация, обществено участие в процеса на вземане на решения и достъп до правосъдие по проблемите на околната среда (Аархуска конвенция). Тя е приета през 1998 г. Според конвенцията всяка страна гарантира правата на достъп до информация, участие в процеса на вземане на решения и достъп до правосъдие по проблемите на околната среда. Всяка страна трябва да положи усилия, за да стане възможно все повече информация да бъде качвана в електронни бази данни, които да са достъпни за широката общественост. Аархуската конвенция задължава страните, които я приемат да гарантират участие на гражданите в процеса на изработване на планове, програми и политики свързани с околната среда.

През 2001 г. Съветът на Европа приема препоръка на Съвета на Министрите към своите членки за участие на гражданите в местния обществен живот. В нея се подчертава, че „нивото на доверие, което хората имат в избраните от тях институции е намаляло и държавните институции трябва да включат отново и да отговарят на обществеността“. Сред основните принципи на една политика на участието, според Съвета на Европа са:

- Гражданите трябва да получават ясна и разбираема информация и да имат глас при вземането на важни решения.

- Трябва да се признае ролята на сдруженията и гражданските организации като ключови партньори в развиването на култура на участието.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Част от предложените от Съвета на Европа мерки включват достъп до информация, информиране на засегнатите страни, създаване на административни офиси, които да помагат контактите с обществеността и др.

Европейската комисия още през 2000 г. обръща специално внимание на участието на гражданските организации в процеса на вземане на решения. Комисията прави преглед на различните практики на консултация с гражданското общество, които съществуват дотогава, като отбелязва, че откритото управление означава, че „системните и регулярни консултации също така са смислени, ефикасни и се провеждат по прозрачен начин“. Важна част от прегледа е и факта, че се подчертава нуждата от насоки за провеждане на добър консултативен процес.

Бялата книга за европейско управление поставя основните принципи на доброто управление – откритост, участие, отчетност, ефективност и последователност. Бялата книга поставя въпроса и за структуриран канал за обратна връзка, критики и протести. В нея се отбелязва и принципът, че с „по-голямо включване идва и по-голяма отговорност“, който означава, че тези, които искат прозрачност, трябва също да са прозрачни.

На базата на тези два документа, както и въз основа на 7-и протокол към Договора от Амстердам, през 2002 г. Европейската комисия изработва „Общи принципи и минимални стандарти за консултация със заинтересовани страни“. Целта е в консултативните процеси да се включат повече заинтересовани страни посредством по-прозрачен процес. Принципите са насочени не само към представителни организации, а към всички включително и обикновени граждани. Освен това се очаква активно да се търси мнението на заинтересованите страни. Предварително трябва да се идентифицират потенциалните засегнати групи и да търси връзка с тях. От друга страна, ако поради практически причини не е възможно всеки да се включи в консултативния процес и трябва да се създават работни групи или други подобни, критериите, по които се избират членовете трябва да са изключително ясни.

Кодексът на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения е един от най-новите документи на Съвета на Европа, посветени на гражданското участие на национално и местно ниво. Основната цел на Кодекса е да

допринесе за създаването на благоприятна среда за структурите на гражданското общество в държавите-членки на Съвета на Европа. Също така, Кодексът трябва да бъде ефективен инструмент за СГО на местно, национално и международно ниво в техния диалог с публичните органи, както и да насърчи взаимодействието между тях. В зависимост от интензитета на въздействие и насочеността са формулирани различни **форми на участие**:

✓ *Информация*: Достъпът до информация е основополагащ за активното участие на СГО в процеса на вземане на политически решения. Институциите трябва да предоставят обществена информация на СГО в достъпен формат.

✓ *Консултация*: Форма на инициатива, при която институциите се допитват до СГО за тяхната позиция върху определен проблем, политически или нормативен документ. СГО могат да отправят становища и препоръки, а институциите дават обратна връзка по тях.

✓ *Диалог*: Инициативата за диалога може да бъде двупосочна. Диалогът предполага отвореност от двете страни и активна обмяна на позиции. Диалогът предполага изработването на общи позиции, документи, предложения за промени в Законодателството.

✓ *Партньорство*: Предполага споделени отговорности на всеки етап от процеса на вземане на политически решения, от определянето на дневния ред и изработването до решението и изпълнението на инициативите за политики. Партньорството включва съвместно участие на СГО и институции в различни органи за вземане на решения.

В Кодекса са изброени примерно хоризонтални инструменти и механизми за гражданско участие

Електронно участие: Електронните инструменти предлагат големи възможности за подобряване на демократичната практика и участие на организираното гражданско общество. Те биха могли да допринесат значително за прозрачност, отговорност и отзивчивост на институциите, както и да насърчат по-голямо участие от страна на гражданите, увеличени правомощия, достъп до и всеобхватност на демократичния процес.

Изграждане на капацитет за участие: СГО трябва да развият капацитет и умения, за да могат активно да участват във формулирането на политиката, осъществяването на проектите и предоставянето на услуги. Това се постига чрез обучения за подобряване на капацитета, участие в програми за обмен.

Структури за сътрудничество между СГО и публичните органи: Създаване на съвместни консултативни органи с НПО, на правителствен координиращ орган, назначаване на служители за връзка с гражданското общество.

Рамкови документи за сътрудничество между СГО и публичните органи: Разработване на рамкови споразумения, в които се очертават начинанията, ролите, отговорностите и процедурите за сътрудничество между институциите и СГО.

Стратегия за иновации и добро управление на местно ниво

✚ Стратегията изрично подчертава, че доброто управление се е превърнало в парадигма, посредством която се осъществяват на практика ценностите и стандартите на демокрацията, човешките права и върховенството на закона. Формулирана е и основната цел на Стратегията - да мобилизира и стимулира действия от страна на заинтересованите страни на национално и местно ниво, така че гражданите на всички европейски страни да се възползват от доброто демократично местно управление посредством постоянно подобряване на качеството на местните публични услуги, ангажиране на населението в обществения живот и провеждането на политики, съответстващи на законно обосноваваните очаквания на хората. Тази основна цел се предвижда да бъде постигната като се следват три непосредствени цели:

✚ Гражданите да бъдат поставени в центъра на всички демократични институции и процеси;

✚ Местните власти постоянно да подобряват своето управление, в съответствие с посочените по-долу 12 принципа;

✚ Държавите (или регионалните власти - в зависимост от институционалната структура на съответната държава) да създават и утвърждават институционални предпоставки относно подобряване на местното управление, основавайки се на

вече съществуващите си ангажименти в съответствие с Европейската харта за местно самоуправление и други стандарти на Съвета на Европа.

Основно достижение на стратегията е формулирането на **12 принципа на добро демократично управление на местно ниво**:

Честно провеждане, представителност и обществено участие по време на избори - да се осигурят реални възможности за всички граждани да упражняват правото си на глас по въпроси от обществен интерес;

- Гражданите са в центъра на обществената активност и са включени по ясно дефинирани начини в местния обществен живот.

- Всички мъже и жени имат право на глас при вземането на решения или директно, или чрез легитимни посредници, които представляват техните интереси. Такова широко участие се изгражда върху принципите: свобода на изразяване, свобода на събиране и сдружаване.

- Всички гласове, включително тези на по-слабо привилегированите и уязвими групи, са били чути и взети под внимание в процеса на взимане на решения, включително и по въпроси, свързани с разпределението на ресурси.

Отзивчивост - да се осигури непрекъснато във времето посрещане на нуждите и законно обосноващите очаквания на гражданите от страна на местните власти;

- Целите, правилата, структурите и процедурите се адаптират към нуждите и законно обосноващите очаквания на гражданите.

- Обществените услуги са осигурени и се отговаря в разумни времеви рамки на гражданските запитвания и оплаквания.

Ефикасност и ефективност - да се гарантира постигане на целите чрез оптимално използване на наличните ресурси;

Откритост и прозрачност - да се осигурява обществен достъп до информация и да се улеснява разбирането за това, как се решават обществените значимите въпроси;

- Решения се вземат и се привеждат в сила в съответствие с установените правила и норми.

- Съществува публичен достъп до цялата информация, която не е класифицирана по определени причини и по ред, определен от закона (например - защита на неприкосновеността или гарантиране на справедливо провеждане на процедури по обществени поръчки).

- Има осигурен публичен достъп до информация за взетите решения, прилагането на определени политики и постигнатите резултати, по начин, който дава възможност да се следи ефективно и да се допринесе за работата на местните власти.

Върховенство на закона - да се гарантира честност, безпристрастност и предсказуемост;

Етично поведение - да се гарантира, че общественият интерес е поставен над личните интереси;

Компетентност и капацитет - да се гарантира, че местните представители на населението, както и назначаемите служители са в състояние да изпълняват своите задължения;

Иновации и отвореност за промени - да се гарантира, че се извлича практическа полза от въвеждането на нови решения и добри практики;

Устойчивост и дългосрочна ориентация - да се взимат под внимание интересите на бъдещите поколения;

Стабилно финансово управление - да се гарантира целенасочено и продуктивно използване на обществените фондове;

Човешки права, културно разнообразие и социално единство - да се гарантира, че са защитени всички граждани и е зачетено човешкото им достойнство, както и това, че никой от тях не е дискриминиран или изключен от обществения живот;

Отчетност - да се гарантира, че избираемите представители на властта и назначаемите общински служители поемат и носят отговорност за своите действия

Препоръка № 19 на Комитета на министрите от декември 2001 г. за гражданското участие в местния обществен живот

В този важен документ на Съвета на Европа се признава необходимостта от обогатяване на местната политика с различни форми на пряко участие на гражданите.

Също така се отчитат процесите, които водят до спад на доверието на гражданите към представителните институции, което от своя страна изисква нов подход към участието на гражданите, така че да се осигури легитимността на процеса на вземане на решения. В Препоръката изрично се подчертава, че диалога между гражданите и изборните представители в местната власт е от особена важност за местната демокрация, тъй като повишава легитимността на местните демократични институции, както и тяхната ефективност.

Препоръката ангажира правителствата на държавите членки на Съвета на Европа да провеждат политика, включваща местните и регионалните власти, насочена към насърчаване на гражданското участие на местно ниво. Предвиден е и ангажимент за подобряване на правната рамка на гражданското участие, така че местните власти да могат да развиват различни форми на участието.

В Препоръката са формулирани и 13 основни принципа на гражданското участие на местно ниво. На първо място, трябва да се гарантира правото на гражданите за достъп до ясна и пълна информация относно различните въпроси, засягащи местната общност, както и на правото за участие в основните решения от значение за бъдещето на общността. Също така, от съществено значение е да се приеме пълноценен подход уреждането на формите на пряко участие на гражданите в процеса на вземане на решения. В рамките на формулираните основни принципи, изрично се признава и утвърждава ролята на гражданските сдружения и групи като ключови партньори в развиването на култура на участието, както и както и техния принос в практикуването на демократичното участие.

В Препоръката са изложени и различни мерки за подкрепа на гражданското участие. От особено значение е да се осигури висока степен на прозрачност във функционирането на местните власти като се гарантира публичност на процеса на вземане на решения (чрез публикуване на дневния ред на заседанията на общинския съвет и на кмета и неговия екип; отвореност и достъпност за гражданите на заседанията на общинския съвет и на комисиите; публикуване на протоколите); да се осигури и подпомага достъпа на гражданите до информация (чрез организиране информационни бюра, документационни центрове, публични бази данни; облекчаване

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

на административните формалности и др.); да се осигури адекватна информация за организационната структура на местните власти, както и да се комуникира със заинтересованите страни при вземането на решение. На следващо място, е необходимо да се осигури цялостна комуникационна стратегия, която да дава възможност на гражданите да разбират и преценяват важността на проблемите и на решенията, които предстои да бъдат взети, както и възможните форми на пряко участие на гражданите в този процес. Препоръчва се също, както в градовете с голямо население, така и в селските райони, да се изгради „квартална демокрация“ (neighborhood democracy), която да позволява на хората да влияят върху решенията на местно ниво.

Механизмите, чрез които да се постигне това са чрез създаване на специални органи със съвещателни функции, както и на административни офиси, които да подпомагат контактите между местната власт и гражданите. Друг важен механизъм е да се насърчават гражданите да се включват в различни инициативи, непосредствено или чрез кварталните сдружения, в разработването и реализирането на различни проекти (екология, социална подкрепа, превенция на престъпността и др.). Важна част от Препоръката е посветена и на стъпките и мерките за подкрепа на прякото участие в процеса на вземане на решения на местно ниво. Сред тях, на първо място, е подкрепата на диалога между гражданите и представителите на изборни длъжности в местната власт чрез създаване на различни механизми, даващи възможност на гражданите пряко да участват във вземането на решения. На следващо място, от съществено значение е използването на комуникационните технологии, различни форми на делиберативно вземане на решения (като обществени обсъждания, различни форуми, групи, обществени комитети, чиято функция е да консултират или правят предложения; кръгли маси, проучване на общественото мнение и др.). Важно място заема ангажиментът към подобряване на правната рамка, която да гарантира възможност за отправяне на петиции, предложения, оплаквания на гражданите до общинския съвет и местната власт. Това включва и даване на възможност за граждански инициативи, изискващи от изборните органи да разгледат въпроси, повдигнати в инициативата; консултативни или задължителни референдуми по

въпроси от местното управление, свикани от местната власт или по инициатива на местната общност; механизми за приобщаване на граждани към вземането на решения; механизми за включване на гражданите в управлението на различни дейности (комисии на потребителите, партньорски бордове, непосредствено управляване на услуги от гражданите). За да се насърчи гражданското участие, е от значение и подкрепата на доброволчеството в местната общност. Тази подкрепа може да се изразява във възможност за предоставяне на грантове на НПО и доброволчески организации, граждански групи за действие, както и чрез сключване на споразумения между тези организации и местните власти относно правата, ролите и очакванията, породени в техните взаимоотношения.

В България възможности за гражданско участие са заложени в чл. 45 от Конституцията на РБ, както и в чл. 26 от Закона за нормативните актове, Глава 8 от административнопроцесуалния кодекс, чл. 28 от Закона за местното самоуправление и местната администрация, чл. 49(3) от ЗМСМА.

Изследване и анализ на добри практики в работата на консултативни структури за участие на граждани и НПО в процесите на вземане на решения и гражданското участие в процеса на разработване на стратегически документи

Тук са представени някои интересни примери за добри практики за обществена ангажираност чрез консултативни структури и в процеса на разработване на стратегически документи, в резултат от нови инструменти и практики.

На много места местните власти засилват използването на социалните медии и прилагат усъвършенствани маркетингови техники, за да съобщават конкретни послания на обществеността, като предлагат по-богати и интерактивни методи. Някои местни власти експериментират с нови форми на обществено участие, за да развият проектирането на градските райони в съответствие с потребителския опит. Например градският съвет в Дъблин използва платформата „Вашият град, Вашият глас“¹ да следи общественото мнение за местните услуги и политика. Форумът на област Майо в

¹http://www.dublincity.ie/Press/dccPressPacks/YDYV/Documents/YourDublinYourVoice_TopLineResults%20April%202011.pdf

Ирландия, съвместно със Съвета на областта, разработва програма „Бъдеще за Общността“, за да даде възможност на местните общности да подготвят свои собствени планове за развитие, за да ги накара да се включат в последствие в тяхното изпълнение².

Ирландия е известна и с широката гама от инициативи и структури, които „дават“ глас на маргинализирани групи и лица, за вземане на конкретни решения.

Déise Link за обслужване на селските райони и Съветът на графство Уотърфорд /Ирландия/ - Déise Link е дружество с нестопанска цел, което има благотворителен статут и оперира с обществен транспорт в рамките на Програмата за селски транспорт. Работи под егидата на Уедърфордския окръжен съвет. Дружеството управлява както планирани, така и по-гъвкави транспортни услуги от врата до врата в селските райони, които най-добре отговарят на нуждите на Общността. Предоставяният транспорт от дружеството позволява на пътниците да имат достъп до редица услуги и осигурява важна социална връзка за жителите на селските райони. Съветът на директорите включва съветници, представляващи техните избирателни области. Съветът отговаря за разработването и предоставянето на услуги в партньорство с всички заинтересовани страни. Представителството на Общността и участието в процесите на вземане на решения активно засилват ролята на Съвета. Работата на организацията в структурата на Съвета на графство Уотърфорд води до включване в органи за вземане на решения като комитетите за стратегическа политика. Това е от значителна полза за общото развитие от гледна точка на административна и финансова подкрепа и представителство на общността в мрежи, работещи в сфери от компетентността и отговорностите на местната власт.

Смарт Citizen е проект в Холандия, получил финансиране от Програма H2020 на Европейската общност. Проектът свързва данни, хора и знания, за да създаде по-ангажирани общности. Целта е да се предоставят инструментите и знанията за насърчаване на ангажираността на гражданите чрез събиране, анализ и обработване на данни и тяхното предоставяне на обществеността. Проектът се изпълнява от

² 14 <http://www.mayocdb.ie/Home/MayoCommunityForum/CommunityFutures/>

формална група граждани, които вярват, че информацията е от решаващо значение за насърчаване на участието на гражданите на всички нива. Разработват се инструменти за граждански действия в областта на мониторинга на градската среда и механизмите за ангажиране на общността³. В последствие чрез консултативни съвети съвместно с местната власт събраната информация се предоставя и анализира от органите на местната власт.

Involve е сравнително малка, нестопанска организация със седалище в Лондон, която през последните пет години се е утвърдила като експерт в предоставянето на подкрепа за дейности за гражданско участие на всички нива на управление. Основните ѝ дейности са: проучване на методите за участие и оценката на ефективността; изграждане на капацитет, обучение и развитие на администратори, за да станат ефективни фасилитатори на гражданската ангажираност; насърчаване на добрата практика на ангажираност чрез публикации и комуникация. На местно равнище Англия демонстрира добра практика както за регулирането, така и за прилагането на процесите на консултации и други инструменти за участие. Понастоящем 100% от местните райони в Англия са ангажирани с по-добро партньорство между местната власт, местните публични органи и местните доброволчески и обществени организации чрез местни договори⁴. Например, местният договор на Бъкингамшир определя следното: правителственият и неправителственият сектори се съгласяват да разработят, координират, и подобряват съществуващите методи за консултиране, за да се гарантира, че включването на всички участници. Двата сектора се съгласяват да разработят съвместно ръководство за добри практики, за да подкрепят действието и изпълнението на договора. Като цяло, Англия показва забележителна реализация на истинско партньорство между националното правителство, местните власти и организациите на гражданското общество - в смисъл, че нейните механизми са се реализирали успешно като резултат от ангажираността и отдадеността на всички страни.

³ <https://smartcitizen.me/>

⁴ http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110310133326/thecompact.org.uk/information/100024/100194/north_west

Обществени съвети в общините Оксфорд и Страфордшър, Великобритания: целите на тези съвети са свързани с осигуряване на възможности за получаване на информация, съвети и подкрепа за доброволческите групи; посредничество между законоустановените и доброволческите организации на всички нива и по широк кръг въпроси, включително екология, достъпно селско строителство, здраве и обществени грижи, образование и обучения, транспорт, магазини, пощи и други услуги в селските райони; събиране и обработване на информация относно тези услуги и нуждите на хората с цел своевременна и подходяща реакция при евентуално възникнала необходимост от ремонтни и други дейности.

За разлика от националното ниво, гражданското участие е слабо регулирано на местно ниво в Унгария. Един от малкото добри примери за местен указ в страната е Указът за отношенията между СГО и община Будапеща под формата на документ за съвместни действия, приета от Общинския съвет на Будапеща⁵. Указът осигурява правото на организациите на гражданското общество да изразяват мнението си и да определят правилата за участие в процеса на вземане на решения. Някои от конкретните форми на сътрудничество, посочени в Указа, са: гражданските организации са поканени на заседанията на Общинския съвет; СГО могат да коментират тези проекти, които засягат гражданите и обхващат концептуални въпроси; Консултативни органи се създават по конкретни въпроси с участието на СГО; провеждане на граждански форуми с цел информиране и консултиране; създаване на професионален консултативен съвет.

Градският съвет на Дъблин развива и изпробва нови форми на гражданска ангажираност през последните години. Създадено е вътрешно звено за иновации (Студиото), за да открие нови форми за съвместна работа с гражданите и администрацията, за да се родят идеи, които са нови за града или за Съвета.

Процес на улични разговори - отворени консултации, предназначени да ангажират управляващи и граждани по по-неформален, открит и ангажиращ начин. Служителите на администрацията или Общинския съвет, които работят по тема, се възползват от изслушване директно на широк кръг хора, а не само от хора, които присъстват на

⁵ http://www.budapest.hu/engine.aspx?page=civil_deklaracio

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

публична среща или отговарят на официални консултации. Градският съвет е използвал тази методология при формирането на разнообразни политики и услуги, като напр.: Проект Графтън Стрийт; Политика за публичната сфера на град Дъблин; площад Mountjoy; Старееене в Дъблин (с мрежа от възрастни хора); Играйте в Sandymount и др. Градският съвет на Дъблин вече използва нов инструмент за онлайн ангажиране „Гражданско пространство“, който може да се използва за неформални и формални процеси на консултации.

Гражданските събрания, проучванията на общественото мнение, обществените петиции и вземането на решения от гражданите, референдумите, правото на петиция и правото на мнение по въпросите на градоустройството са все форми на пряко участие на гражданите в управлението, използвани в много европейски държави (Австрия, Швейцария, Италия, Великобритания и страните от Бенелюкс, например). В много страни от Централна и Източна Европа единственият начин за гражданско участие в управлението е чрез присъствие на заседанията на съвета и/или комисиите (където на гражданите може да бъде разрешено или забранено да си изказват). В Южна Европа, в Гърция и Турция, положението е същото. Един интересен подход, създаден с цел включване на гражданите, които не членуват в политически партии, както и на тези, които членуват в такива, е подходът на Comites des Quartiers в Лил, чиито членове включват равен брой представители на партиите, деловите среди, клубовете и дружествата, благотворителните организации. Съществуват планове за модернизиране на местното самоуправление на база широкообхватни консултации. Една от целите е да започне да се гледа на представителите на обществеността не само като на клиенти и потребители, но също така и като част от обществената политика и те да бъдат включени в решаването на общинските проблеми.

Законодателството за местните власти в Долна Австрия дава на гласоподавателите в районите на местната власт така нареченото право на инициатива. Това право се упражнява с внасянето на предложение за инициатива, подписано от толкова гласоподаватели, колкото са били гласовете, необходими за получаване на място в съвета на последните избори. Хората упражняват правото си на инициатива, за да изискат предприемането на мерки в интерес на общината или на отделни райони.

Проект „Гражданите и местните власти – партньори за създаване на открито и отговорно управление“, № BG05SFOP001-2.009-0005 се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз

В законодателството за местните власти във Финландия също е предвидено право на инициатива в районите на местното самоуправление. Финландската асоциация на местните власти е започнала няколко проекта, целящи укрепване на гражданското участие в политическия процес на ниво местна власт.

Естония е една от европейските държави, в които има стратегия за консултации между публичния сектор и организациите на гражданското общество. Гражданското участие в разработването на публичните политики все повече се разглежда като неотделима част от процеса и като възможност за получаване на допълнителна експертиза. В публичния сектор има ясно разбиране за нуждата от консултации. В Естония съществуват различни институционализирани механизми за сътрудничество с нестопанските организации. Такива са например участието в работни групи и комисии. В естонския модел на ниво изпълнителна власт министърът на регионалните въпроси е отговорен за развитието на политики по отношение на гражданското общество.

В заседанията на обществените съвети в Мюнхен могат да участват и гласуват всички граждани, които живеят там и имат право да гласуват на изборите за градски/общински съвет. Те получават на входа на заседателната зала карта за гласуване срещу представяне на личен / задграничен паспорт. При влизане, както и при започване на заседанието, в залата се раздават списъци (формуляри) за вземане на думата, след което отново се събират, в които желаещите да направят заявление, предложение, да отправят молба или запитване, трябва да попълнят четливо пълните си данни. Освен това, гражданите, които попълнят списък за вземане на думата, трябва лично да присъстват на заседанието на обществения съвет.

Обществените съвети в Мюнхен гласуват открито/ явно, с обикновено мнозинство на гласуващите. Гласовете „въздържал се“ не се вземат под внимание. Решенията не са непосредствени общоприети, а по-скоро се касаят за препоръки към Градския съвет, съответно компетентната районна комисия. Предложенията се разглеждат от Градския съвет или районната комисия в срок от три месеца. Направилият предложението/ заявлението се информира в писмена форма за тяхното решение. Всички запитвания, не получили отговор в обществения съвет, както и предложения/ инициативи и молби, се занасят (завеждат) при ръководството на съвета, а на градския съвет се възлага по-

нататъшната обработка. В тези случаи лицето, направило заявлението/ предложението следва писмено да се информира за това.

На територията на град Берлин се утвърдила и работи успешно една административна структура - кварталният мениджмънт, която е част от градската/общинска администрация и главната ѝ задача е да насочва и подпомага развитието на кварталите. „Кварталният мениджмънт“ дава възможност на жителите активно да участват в процеса на подобрене на квартала чрез подтикване към самопомощ, развиване на отговорност за собствения квартал и създаване на самоиздържащи се организации на жителите. Основните функции на „кварталния мениджмънт“ са:

- ✚ Анализиране на местните проблеми;
- ✚ Разработване на идеи за проекти;
- ✚ Мотивиране на гражданите за сътрудничество и самоорганизация;
- ✚ Съпътстване и подкрепа на проекти и проектни групи;
- ✚ Поддържане на инфраструктурата;
- ✚ Създаване на партньорство и взаимодействие между администрацията и други организации – НПО, проектни групи, обществени съвети и др. ;
- ✚ Подкрепа на местните партньори при търсене на възможности за финансиране от национални и други програми и фондове.;

„Кройцберг“ е квартал на Берлин със смесено население - 21% от жителите са емигранти от Турция и Кюрдистан. Кварталът е разположен в непосредствена близост до Берлинската стена и е изключително оживен. Важна структура в квартал „Кройцберг“ е кварталният съвет, който е тясно свързан с гражданското участие и с избора на проекти за благоустрояването и развитието на квартала (обикновено тези проекти се финансират от общинския или държавния бюджет). Членовете на кварталния съвет се определят с избори, които се провеждат на всеки две години. Член на кварталния съвет може да бъде всеки жител на квартала, който има желание за това. Самият квартален съвет се събира веднъж месечно и разглежда внесените за обсъждане и оценка проекти за развитие на квартала. Един от критериите за избор на проектите е да отразяват приоритетите за развитие на квартала. Първоначалният

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

подбор на проектите се прави от кварталния мениджмънт, но кварталния съвет взема окончателно решение кои от внесените проекти да бъдат финансирани.

Обществените съвети са важен и необходим елемент в демократичното местно самоуправление. Опитът на европейски страни показва, че такъв вид организирано гражданско участие дава добри резултати за развитие и за разрешаване на проблеми в конкретни сфери на обществения живот.

В България Обществените / Консултативни съвети добиват популярност през 2004 – 2009, като създаването им често е по инициатива на местни, областни или централни институции (кметове, общински съвети, областни управители, министерства, държавни агенции) и в отговор на конкретна законодателна норма или изискване. Вариациите на местно ниво са най-големи, тъй като са познати и функционират както общински, така и квартални, кметски (в кметствата) и районни (в градовете с районно деление) обществени или консултативни съвети.

В по-голямата си част Обществените съвети са формирания, насочени към проблеми на развитието на общностите на местно, регионално/областно и национално ниво. Техните създатели и участници се стараят да решат или предотвратят появата и по-нататъшното задълбочаване на тези проблеми, да поставят под особена форма на граждански контрол действието и разпореждането на отговорните лица и институции, занимаващи се с формирането и осъществяването на съответните политики.

Институционалната инициатива служи като пример за гражданската инициатива на местно ниво и паралелно с институционалните, започват да възникват и да се учредяват обществени съвети по инициатива на граждани и СГО, които сами избират проблематиката и сферата на своята дейност и сами решават дали да си взаимодействат с органите на управление или не. Това донякъде затруднява прецизното им идентифициране и познаване (ако съветът не е достатъчно активен и ако сам не желае, то той остава неизвестен за широката общественост) и не позволява окончателното уточняване на броя им.

На база проучената информация може да се заключи, че от гледна точка на обхвата, съществуващите на този етап местни Обществени съвети в България се делят на няколко подгрупи:

Проект „Гражданите и местните власти – партньори за създаване на открито и отговорно управление“, № BG05SFOP001-2.009-0005 се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз

• **Общински** – това са обществени съвети, чиято дейност и функции обхваща територията на цялата община. Много често те са създадени с решение на Общинския съвет и активно си взаимодействат с него и с общинската администрация;

• **Кметски** – тези обществени съвети функционират само на територията на дадено кметство и обикновено са създадени по инициатива на Кмета на съответното населено място с цел да стимулират и подпомагат неговото развитие;

• **Квартални** – тези обществени съвети, работят на територията на даден квартал и основното им предназначение е да решават проблеми, свързани с благоустрояването и развитието на квартала;

• **Районни** – това са тези консултативни съвети, които работят на територията на даден район (в градовете с районно деление – София, Варна, Пловдив). Често те са сформирани по инициатива на Кмета на съответния район или по инициатива на граждани и НПО от района и се стремят да бъдат свързващото звено между гражданското общество и районната администрация.

Обществените съвети действат като обществени органи, които обединяват усилията на местните заинтересовани страни, контролират и подпомагат дейността на съответните публични институции и органите на местно самоуправление в конкретна област като образование, социално подпомагане, туризъм и др. Те подпомагат съгласуването на интересите и осигуряване на обществена подкрепа за политиката и дейностите в определена област. Формите им на функциониране са разнообразни:

- ✓ Провеждане на заседания;
- ✓ Участие в работни групи, изготвящи различни документи;
- ✓ Изготвяне на документи и предложения от името на съвета до кмета и/или до Общинския съвет;
- ✓ Изготвяне на становища по различни документи, които се предоставят на кмета и/или на Общинския съвет;
- ✓ Провеждане на анкетни проучвания сред гражданите по определени проблеми и „свервяване“ с тях на възможните мерки за решаването на проблемите;
- ✓ Информирание и консултиране на гражданите за техните права и задължения;

✓ Изготвяне на годишни отчети за дейността на съвета и представянето им пред Общинския съвет;

✓ Осигуряване на прозрачност и публичност на работата на съвета – чрез отворения характер на заседанията, които са достъпни за граждани и медии, чрез предоставяне на информация за медиите и пр.;

✓ Въвеждане принципа на консенсус при вземането на решения от съвета.

Обществените съвети работят в съответствие с приети и утвърдени **правила/правилници за организацията и дейността**, някои от които са утвърдени с решение на Общинския съвет. Съгласно правилниците, преобладаващата част от тях провеждат редовни заседания по предварително приет план за работа, (приет на първото за съответната календарна годината заседание на съвета). **Най-често заседават веднъж на 3 месеца** или веднъж месечно. Понякога се събират извънредно - при необходимост за обсъждане и изразяване на становище по общественозначим проблем в съответната сфера. По-особен е случаят с някои от обществените съвети в малките населени места, които заседават по искане на ½ от жителите в съответното населено място и/или по преценка на кмета на кметството.

В **състава** на Обществените съвети са включени общественици, специалисти от различни сфери, представители на синдикатите и НПО, граждани, общински съветници и специалисти, видни общественици и др. Обществените съвети са отворени структури и при проявен интерес от страна на гражданите към тематиката, по която работят, те могат да се включат в работата им, или да вземат участие в някои от заседанията на съветите.

Най-често **заседанията** на Обществените съвети се считат за редовни, ако в тях участват повече от половината от членовете им, но се среща и практиката на някои места да се изисква присъствие на повече от 2/3 от членовете им за успешното провеждане на заседанията. В някои от тях участват и медии, но не само като отразяващи заседанието, а и като активни участници.

В общия случай обществените съвети нямат съдебна регистрация. Те представляват група активни граждани, които доброволно работят и дават своя принос за решаването на определени проблеми на общността.

От Обществените съвети се очаква да подпомагат формирането и реализирането на общинската политика в съответната област. Освен че представляват ефективен механизъм за взаимодействие между местната власт и гражданите, те същевременно формират политика на публичност и прозрачност.

При осъществяване на своята дейност Обществените съвети вземат различни по характер решения, преобладаващата част от които са:

- Предложения към Общинската администрация и Общинския съвет;
- Изразяване на мнения и становища;
- Препоръки към местната власт и институциите.

Решенията на действащите Обществени съвети се вземат предимно с обикновено мнозинство от присъстващите (50% + 1 глас) или с мнозинство от 2/3 от присъстващите членове. В някои от правилниците е регламентирано, че за вземаните решения е необходимо мнозинство от повече от половината от всички членове на съвета или консенсус.

В България функционират добре работещи обществени съвети, които осъществяват конкретни стъпки и дейности за решаването на важни обществени проблеми, успяват да постигнат желаните резултати, да допринесат за развитието на съответните общности и да участват във формирането на местните политики. Те са не само ефективни партньори на местната власт, но и изразители на обществените настроения и нагласи

Обществен съвет, кметство Обзор

Участието на гражданите в процесите на вземане на решения на местно ниво е от ключова значимост за прозрачността и отчетността на работата на местните власти. Общественият съвет е консултативен орган на местно ниво, който оказва съдействие на местната власт при формирането и реализирането на нейната политика по някои въпроси от местно естество, засягащи интересите на местните граждани.

Взаимодействието на местната и общинска администрация с обществения съвет гарантира, че мнението на общността ще бъде чуто, че нейните права и интереси ще бъдат зачетени и защитени. Съветите осъществяват дейността си на основата на принципите на откритост, независимост, доброволно участие, равнопоставеност,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

сътрудничество и взаимодействие с местните държавни и общински органи, плурализъм на мненията и публичност, като всички членове се ползват с равни права и задължения. Дейността им е насочена към гарантиране развитието и разрешаването на проблемите на местната общност чрез предприемане на адекватни, ефикасни и ефективни мерки, съобразени с потребностите на конкретното местно общество.

Обществен съвет от представители на всички институции, които работят за превенция срещу противообществените прояви при подрастващите, е сформирани към Община Стара Загора. Целта е да бъдат набелязани конкретни мерки и да бъде създадена работна карта за прилагането им. Дейността на съвета е подкрепена финансово от общинския бюджет. На учредителната среща на обществения консултативен орган присъстват директори на гимназии, СОУ и общински училища, училищни психолози, педагогически съветници, представители на ОД МВР – Стара Загора, Детска педагогическа стая, Постоянните комисии по образование и спорт и младежки дейности при ОБС – Стара Загора, Местната комисия за борба с противообществените прояви при малолетни и непълнолетни, Младежкия общински съвет, много млади хора, медии и др. Целта на обществения съвет е да се осигури специализирана помощ от училищни психолози, които да работят отблизо с младите хора на възраст 13-19 години. Създаването на съвета е по инициатива на кмета на общината.

Обществен съвет по образование и Обществен съвет по интегрирано образование в община Кърджали - в състава на обществените съвети са включени представители на училищни настоятелства, преподаватели, директори на учебни заведения, представители на младежкия парламент, общественици, представители на НПО, медии и експерти от РИО. Броят на членовете на съветите е 19 и 23. Разработени са програми и стратегии за решаване на проблемите в образованието. През 2007 г. са приети три програми: Програма за оптимизиране на училищната мрежа, Програма за предоставяне на закрила на деца с изявени дарби, приета с Решение № 659 от 26.07.2007 г. и Програма за образователната интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, приета с Решение № 658 от 26.07.2007 г. на Общински съвет гр. Кърджали. Заседанията се провеждат всеки месец. Обществените съвети работят по проекти с училищата, обслужващите звена и младежкия парламент. Правилника за

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

устройството на обществения съвет и информация за дейността се публикува регулярно на страницата на общината⁶.

Троян е вероятно единствената община в България, в която решенията за финансиране на инициативи по общинския Фонд за проекти на граждани, граждански организации и неформални групи се вземат от общността, а резултатите се отчитат отново пред нея. Това се случва всяка година на Обществен форум – вид модерирана дискусия, приложен за пръв път през 2000 г. с подкрепата на Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество. С цел пълноценно участие на гражданите в развитието на общината, по инициатива на кмета през 2012 г. започва и създаването на Квартални съвети като малки доброволни институции на общността. Популярността и ефективността им растат бързо, както и техният брой. Освен изпълнението на чисто консултативни функции, съветите вече осъществяват собствени инициативи, типични за неправителствените организации. Ключови фактори за успех: ясен и категоричен ангажимент на общинската администрация за открити постоянен дебат с гражданите, постоянство и регулярност във взаимодействието, подкрепа за отделни инициативи.

След 2011 г. вследствие на дискусии на форуми, отново инициирани от кмета, се създават три консултативни съвета – по икономика, младежки политики и образование и култура. Целенасочени и активни, и трите съвета реално допринасят за развитието на общината и подобряването на ефективността на администрацията. Всички са разработили и следват свои правилници за работа. От своя страна общината е определила представители на съответните свои отдели, които осъществяват комуникацията със съветите, насрочват срещи между тях и общинската администрация и протоколират взетите решения.

През 1998 г. сдружение „Знание“ – гр. Ловеч, изпълнява проект за изграждане на устойчиви механизми за взаимодействие между НПО и местната власт. Най-сериозните успехи на проекта са подписването на споразумение за взаимодействие между НПО, Общинския съвет и общинската администрация и създаването на Граждански консултативен съвет. Споразумението е подписано от 18 НПО, а две години по-късно се

⁶ https://www.kardjali.bg/?pid=4,obs_12

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

присъединяват още 7. Така през 2000 г. ангажимент за сътрудничество с Общината са поели практически всички активни НПО на територията на Ловеч.

В консултативния граждански съвет участват над 30 представители на НПО, бизнес структури и общностни лидери. По инициатива на съвета през 1999 г. Общината създава Проектен фонд за съфинансиране на проекти на НПО.

Общински съвет – Угърчин приема правила за взаимодействие между община Угърчин и неправителствените организации в общината. Правилата целят обединяване ресурса и усилията на органите на местно самоуправление и НПО в работата по изпълнение на Общинския план за развитие на Община Угърчин; постигане на целите на НПО и мотивиране на гражданите за активно участие в управлението и развитието на Община Угърчин.

Разработен е правилник за организация и дейността на Обществен консултативен съвет към кмета на община Свищов. В документа ОКС е дефиниран като орган за осъществяване на консултации, сътрудничество и координация между административните органи на община Свищов и представители на образователни институции, на различни сфери на икономиката, неправителствени организации и гражданите, с цел формиране и реализиране на политики.

Обществен съвет решава проблемите на Сунгурларе чрез конкретни предложения. Идеята за създаването му е обсъдена от бизнесмени, хора от държавните институции, бивши управници на града и общината. Целта на този обществен съвет е да съдейства за диалога между гражданите, общинската администрация и общинските власти за решаването на проблемни въпроси, свързани с инфраструктурата на град Сунгурларе, по опазване на обществените пространства и зелените площи, както и за прозрачност в решенията на местния Общински съвет. Дейностите на обществения съвет са насочени към насърчаване на взаимодействието между жителите на града и ръководството на общината в областта на регионалното развитие, социалното подпомагане, развитието на спорта и младежката дейност в града. Общественият съвет предоставя допълнителен инструмент на местната власт да консултира своите намерения и решения със заинтересованите страни, да ги направи по-смислени и популярни.

„Районен обществен съвет Младост“ в гр. София е известен със своята активна дейност. Той е от малкото обществени съвети, които са регистрирани като юридически лица с нестопанска цел. Учреден е на учредително събрание, което е приело Устав, Цели и Програма за дейността⁷. Целите на консултативния орган са: да осигури участието на широк кръг представители на гражданското общество в обществения и икономически живот, като утвърждава принципите на правовата демократична и социална държава; да служи като постоянна форма на диалог между местните общински власти и структурите на гражданското общество; да отговори на законния стремеж на обществените и икономическите групи, на структурите на гражданското общество да изразяват мнения, становища и предложения по отношение на актове на местната власт, които засягат техните интереси; да спомага за ефективното сътрудничество между администрацията, гражданите и гражданските организации, чрез обмен на информация; участие и партньорство по програми и проекти; координация на дейностите, свързани с развитието на район „Младост“, подкрепа и лобиране на обществено полезни програми и проекти; създаване на условия за благоприятен обществен климат за развитие на района, в това число подобряване нивото на обществена информираност; подобряване на връзките с местните власти и институции.

Към Съвета действат постоянни комисии в следните области : Териториално развитие и благоустрояване; Околна среда и екология; Икономическо развитие; Образование и младежки дейности; Култура; Гражданско общество и правов ред; Обществен ред и сигурност; Здравеопазване и социални дейности, Спорт и младежки дейности. Конституирането и избора на състав на комисиите става с решение на Управителния съвет, въз основа на решение на ОС за създаване на комисиите.

В Разград е утвърден състав на Обществен съвет по социално подпомагане за упражняване на контрол при осъществяване на дейностите по социално подпомагане. Целите на Съвета са: Упражняване на обществен контрол при осъществяване на дейностите по социално подпомагане; Съдействие и помощ при извършване на

⁷ <http://www.self.government.bg/decentralization/?id=465&cid=&ssid=18&sid=21>

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

дейностите по социално подпомагане. В състава му са включени представители на институции, физически лица, регистрирани по Търговския закон, и юридически лица, които имат отношение към дейностите по социалното подпомагане. /Съставът се актуализира непрекъснато поради промени настъпващи в професионалните ангажименти на някои от членовете/. Функции на обществения съвет: съдейства за провеждане на политиката по социално подпомагане в общината; обсъжда регионални стратегии, програми и проекти, свързани със социалното подпомагане; съдейства за координиране на дейността по предоставяне на социални услуги на физическите лица, регистрирани по Търговския закон, и на юридическите лица; осъществява контрол върху качеството на социалните услуги в съответствие с утвърдените критерии и стандарти; дава становища за откриване и закриване на специализирани институции за социални услуги на територията на общината. Информация за дейността на Обществения съвет може да се получи редовно от страницата на общината⁸.

Обществения съвет за социално подпомагане е създаден с решение на Общински съвет във връзка с разпоредбите на чл. 35, ал. 1 от Закона за социално подпомагане и чл. 52, ал. 1 от Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане. Членове на съвета са представители на общинска администрация, дирекция „Социално подпомагане“, Общинския съвет, ръководители на социални услуги и представители на неправителствения сектор. Общественият съвет оказва съдействие и помощ при извършване на дейностите по социално подпомагане и упражняват обществен контрол върху тяхното осъществяване.

Обществен съвет за обществен контрол на системата за социално подпомагане на територията на община Свиленград е създаден с Решение № 226/31.05.2012 год. на Общински съвет Свиленград като консултативен орган към Община Свиленград за осъществяване на сътрудничество, координация и консултация между Общинска Администрация, Общински съвет, държавните органи и доставчиците на социални услуги с цел реализиране на социалната политика в Община Свиленград. Председателят на Съвета е представител на Общински съвет Свиленград, а Секретарят

⁸ <https://razgrad.bg/index.php?option>

– представител на Общинска администрация. Председателят и Секретарят се избират на първото заседание на Съвета, проведено след утвърждаването на поименния му състав с Решение на Общински съвет Свиленград. Членове на Съвета са: експерти от Общински съвет и Общинска администрация, представители от Дирекция „Социално подпомагане“, граждански сдружения и организации.

В управленската практика на Република България се използват дългосрочни, средносрочни и краткосрочни документи за стратегическо планиране. Дългосрочните документи са със срок на изпълнение над 10 години, средносрочните документи са със срок на изпълнение от 3 до 9 години, а краткосрочните са със срок на изпълнение от 1 до 3 години. В Закона за администрацията са регламентирани и механизмите за координация в процеса на стратегическо планиране – държавно-обществени консултативни комисии, съвети и работни групи. Участниците в процеса на стратегическо планиране са: държавните органи и техните администрации; политическите партии; обществото и неговите организации; академичната общност; медиите; ЕС и неговите институции и служби. Необходимо е пълноценно взаимодействие, съгласуваност и координация на всички институционални и организационни нива, както в процеса на разработване, така и в процеса на изпълнение на стратегическите документи. Формирането и изпълнението на политики за регионално и местно развитие представлява сложна система на целеполагане, вземане на решения и изпълнение на базата на рационално използване на ресурси. Основното при определянето на тази политика е участието на всички заинтересовани страни при осигурена постоянно действаща обратна връзка.

Организацията на множество обществени обсъждания има за цел да представи в подходяща форма информация за приоритетите на общинските планове за развитие, за ролята на гражданите и на бизнеса по отношение определянето на целите и мерките предвидени за развитие на общината, реализацията им и очакваните резултати в икономическата, социалната сфера, в областта на техническата инфраструктура и околната среда. Обществените обсъждания има за цел да привлекат вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на съответната община за реализация на плановете.

Стратегическото планиране представлява средство, чрез което се проверява дали съществуващите гледни точки, политики, програми и планове отговарят на нуждите на гражданите. Процесът цели да спомогне за по-пълното гражданско участие в планирането. В сравнение с общинския план по общи въпроси, стратегическото планиране е много по-динамичен процес и в по-малка степен се концентрира върху информацията и структурата. Процесът не е ограничен във времето като например плановете за отдаване на земя за ползване и може да бъде много гъвкав, за да отговори на нуждите и предпочитанията на гражданите.

Понякога представители на местната власт могат да избързат и да вземат решения, като приемат за дадено, че общността знае какво е направено и защо. Но това не винаги е вярно. Ако гражданите не са активно включени в процеса на самоуправление, контактите им със служителите на местната власт са ограничени и те няма да са добре запознати с вътрешната работа на местните власти. След като са вземат участие в стратегическото планиране, гражданите ще знаят, че има много сложни въпроси, които решават членовете на местната власт на изборна длъжност, както и общинската администрация. И те ще разберат, че местните власти като организация могат да работят по решаването само на няколко важни проблема в едно и също време, като се има пред вид ограничения персонал и ограниченото финансиране.

Партньорският подход в България е познат както при разработване на стратегически документи на местно ниво, така и на регионално и национално ниво. Могат да се посочат положителни и ефективни примери, но като цяло партньорският подход не се прилага систематично. Срещаните практики показват, че партньорството е по-скоро формално и реално не се прилага. Все пак не трябва да се забравя, че основна предпоставка и условие за ефективно стратегическо планиране в партньорство е наличието на политическа воля на всички нива – на местно, на регионално и национално ниво. Стратегическото планиране е добър начин една община да оцени настоящата ситуация и да види къде иска да достигне в бъдеще. То позволява на общинската управа да предвиди промените, свързани с нуждите на хората, да вземе

обмислени решения и да начертае посоката си на работа. За да бъде ефективен и успешен този процес е много важно участието на СГО. Тяхното активно участие гарантира, че създаденият стратегически документ:

- ❖ ще е разработен на основата на потребностите в общността;
- ❖ ще съответства на социалните норми и ценности на членовете на общността;
- ❖ ще бъде приет и е обезпечен с ресурси.

В резултат от натрупан положителен опит, СГО също могат да инициират планирането и разработването на общинска стратегия по даден проблем. Достатъчно е да успеят да привлекат съмишленици, включително и сред местните власти. Не са редки примерите, когато, благодарение на активни граждански структури, се достига до разработване на общинска стратегия. Гражданските структури са проблемно ориентирани и с годините натрупаха ресурс и експертиза по значими за общността проблеми.

Като обединения на активни граждани СГО имат ключово значение при идентифициране на местните нужди. Ролята на СГО е значителна при идентифициране на местните нужди. Те се ползват с доверието на хората, а това е много важно при стартирането на нова инициатива. Важно е именно СГО да осигурят широка подкрепа от местните хора за разработване и планиране на дадени стратегически документи. Местните участници като общинска администрация, лидери, местни граждански организации, хората от СГО, които работят на терен, би трябвало да представляват и да са част от определени целеви групи. Те би трябвало бъдат включени в консултациите и дискусиите на следващ етап.

В град Апелдорн, Холандия т.нар. метод на „реално планиране“ е приложен през 2007 г. при мащабната реконструкция на бивша индустриална и пристанищна зона, по-късно използвана като сметище. Местните жители са поканени да представят визуално своите предпочитания за бъдещите характеристики на територията като колективно разработят визуални концепции в изпълнение на някои предварително одобрени от всички приоритети. Това помага за идентифициране на някои потенциални конфликти, по които да се проведат предварителни обсъждания преди вземането на окончателно решение. Обсъждането възприема като даденост съществуващите зелени и водни площи, но предлага редица интервенции в дискусиата за конкретните специфики на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

територията. Използва се професионална техническа помощ чрез участието на професионални проектанти, които съдействат при разработването (нанасянето) на различните идеи. По този начин още на етапа на устройствено планиране са отчетени потребностите както на населението, така и на бизнеса, а освен това са взети специфични мерки за озеленяване на градската околна среда и за по-голяма ефективност на комуналните услуги на територията. Особено полезно за процеса е било ранното започване на диалога с гражданите и професионалистите и участието на потребителите. Същият подход може успешно да бъде прилаган със значителен принос за устойчивото местно развитие при устройственото планиране на селищни и извън селищни територии, природни паркове и техните периферии, големи транспортни обекти (летища, пристанища) и други.

Фондация „Рома-Лом“ (ФРЛ) е неправителствена организация - добре изградена гражданска организация, работи в сферите на образованието, заетостта, здравеопазването, социалното обслужване, изграждането на капацитет в региона. Техните програми са насочени както към роми, така и към други лица, намиращи се в неравностойно положение. Фондацията инициира процес за разработване на икономическа стратегия за развитие на община Лом. Процесът е базиран на вече съществуваща връзка между фондацията, общината, местния бизнес и представители на различни банки в града, с които са работили заедно върху други програми, свързани със заетостта. През същата година фондацията кани представители на гореспоменатите институции да се срещнат и да създадат работна група, която да дискутира как условията за стартиране и развиване на успешен бизнес в гр. Лом могат да се подобрят. Сформирана е работната група. Първата задача е да се направи оценка на потребностите и проблемите за местния бизнес. Оценката е направена чрез изготвяне на проучване, което включва анкетиране на 80 човека в различно социално положение. Основавайки се на анализа на проблемите, работната група формулира няколко препоръки и стратегии, които са предоставени на Общинския съвет. Всички предложения са включени в икономическата стратегия за развитие.

Партньорство в процеса на териториално планиране, възникнало в резултат на първоначален конфликт, е казусът на пристанище Антверпен, Белгия. Въвлечените

близо 50 представители на различни организации в период от шест месеца обсъждат основните въпроси във връзка със схема за реконструкция на пристанището, относно пристанищната логистика, териториалното планиране, екологичните мрежи и въздействието върху жилищните райони. Инициативата, съставена както от противопоставящи се, така и от обществени поддръжници на проекта (равен брой), вкл. общинските власти, отчита като свой успех иницирането и изграждането на учеща се мрежа, която да прекрати „говоренето на различни езици“. Посредством партньорството се търсят интегрирани решения за приоритетите на всички участници по отношение на местните потребности и проблеми, които застрашават обществената подкрепа за проекта (така например управата на пристанището поема ангажимент за рекултивация и присъединяване на допълнителна територия към прилежащата природна територия, засегната от предвижданата реконструкция). Обсъжданията постоянно се водят от модератори, при спазването на първоначално договорени правила. Основен принцип на това партньорство е „Планирането не води до консенсус, то води до споразумение“⁹.

Съюз на урбанистите в България е създаден през 2010 година с желанието да се превърне в професионална общност и платформа на идеи и инициативи за развитието на заобикалящата ни среда. През трите години на своето съществуване СУБ работи за обединяването на специалистите и организациите (и въобще всички онези, които по призвание или необходимост работят в сферата на урбанизма) в мрежа за обмен на опит и търсене на решения по проблемите на планирането, градската среда и професионалното развитие. СУБ приема за своя мисия промотирането и прилагането на най-добрите съвременни практики и подходи, които да допринасят за изграждането на по-добра жизнена среда, в центъра на която са хората и местните общности.

Още от създаването си, СУБ има амбицията да предлага специализирана информация и разнообразни инициативи, свързани с широкото поле на урбанизма. Съюзът организира и съдейства за провеждането на отворени лекции, работилници за идеи, конкурси, конференции, професионални срещи. В последните две години е сред

⁹ <http://gradskinabludatel.org/partnorstvo-pri-teritorialnoto-gradsko-planirane-apeidorn-holandiya>

съорганизаторите на Световния ден на урбанизма, който по традиция в България се отбелязва на 8 ноември в Университета по архитектура, строителство и геодезия.

Оценка на приложимите добри практики спрямо настоящите нормативни норми и функциониращата административната среда

Ефективните местни политики и решения и успешното устойчиво и интегрирано развитие се основават на отворен и прозрачен процес с широко включване на гражданите и заинтересованите страни във всичките му етапи. Подходът за осъществяване на този процес може да бъде формален и неформален. При формалния подход гражданското участие и взаимодействието на управляващите със заинтересованите страни се основава на законовата регламентация – законът и нормативната база регламентират кой, как и къде може да участва, докъде се простират правата на участниците и какви административни действия ще предизвика тяхното участие. Неформалният подход надгражда формалния: участието може да бъде структурирано и реализирано по различен начин, в зависимост от условията, желанието и разбирането на администрацията/общинския съвет и от активността на гражданите – в този случай действията им се основават на партньорство и съвместно вземане на решения.

Успешното обществено обсъждане отразява гледните точки на различните заинтересовани страни. Важно е да се включат и участници, които са извън структурите, пряко зависими от общината – представители на местен бизнес, туризъм, НПО и др. Така обсъждането придобива представителност и не поражда съмнения за защита или пренебрегване на интересите на някоя група. Това допринася за положителното му възприемане от страна на гражданите и стимулира участието в процеса. Освен широк спектър от представители на различните обществени групи, от голяма важност е привличането за участие на общински съветници. По този начин те се чувстват съпричастни, участват в дискусиите заедно с останалите и се запознават с мнението и препоръките на гражданите. От друга страна, с тяхното участие обсъждането придобива по-голяма легитимност – те осъществяват връзката между него и общинския съвет и подпомагат изпълнението на препоръките.

Експертите от общинската администрация също са важен фактор в изработването и изпълнението на политиките и тяхното привличане е мотивиращо както за участниците, така и за самите тях. По този начин те излизат иззад „кулисите“ на общинските отдели и дирекции и застават лице в лице с гражданите, като имат възможност да отговорят на техните въпроси и да демонстрират компетентността си. Медиите са гаранция за прозрачността на процеса и възможност за излизане на дискусиите извън рамките на залата. Те, както и участниците следва да имат пълен достъп до всички материали по темата – обект на обсъждането. Препоръчително е предварително да се изготви списък на потенциалните участници с готовност той да се обогати при стартирането на процеса. Броят на участниците в едно обществено обсъждане може да варира в съответствие с темата или големината на квартала/ кметството/ района (от 30 до около 70-100 души). Добре е да се търсят отговори на следните въпроси:

- Кой са потенциалните облагодетелствани страни?
- Кой може да претърпи неблагоприятни последици?
- Кой може да повлияе негативно, така че осъществяването на планираните действия да се проточи или възпрепятства?
- Кой работи в същата сфера и притежава експертиза, знания и опит?
- Кой има капацитет и възможности да подкрепи планираните дейности?

Най-четно срещаните причини за слабостите в работата на съществуващите Обществени съвети в българските общини са недостатъчната нагласа за общи действия, обмен на опит и информация между институциите и все още слабото участие на представителите на бизнеса и на уважавани от местната общност личности в дейност им. От не по-малко значение е и липсата на достатъчно информация за тяхната работа сред българската общественост. Наред с това, не рядко се наблюдава незаинтересованост от страна на местните власти към работата на Съветите, в резултат на което техните действия имат ограничено влияние върху формирането на местните политики.

За стимулиране и засилване на дейността на Обществените съвети е много важно местната власт да отчита и да се съобразява с техните решения при разрешаване на

наболели проблеми и при разработване на планове, проекти и програми за местното развитие. Нещо повече, необходима е по-добра координация на действията и засилено сътрудничество между общинските ръководства, неправителствените организации и обществените съвети, гражданите, бизнеса и др., което несъмнено е свързано и с привличане на повече представители на местната общност, експерти и медии в работата на Съветите.

Механизми за подобряване на средата за гражданско участие в местното самоуправление по посочените теми и изработване на индикатори за наблюдение и оценка на разработените механизми

Фокус групи

Фокус група е планирана дискусия сред малка група (4 - 12 лица) на заинтересованите страни, подпомагани от квалифициран модератор. Тя е предназначена да получи информация за предпочитанията и ценностите на различни хора, свързани с определена тема. Така фокус групата може да се разглежда като комбинация от фокусирано интервю и дискуссионна група. Фокус групи могат да се провеждат и онлайн.

Фокус групите са полезни за проучване на първоначалната концепция, генериране на творчески идеи. Те често се използват за тестване, оценка и/или преглед на определена програма. Те са най-подходящи за получаване на яснота за различия в мненията на регионален, полов, възрастов и етнически признак. Фокус групите не са ефективни за предоставяне на информация на широката общественост или за отговор на общи въпроси, постигане на консенсус или за вземане на решения.

Фокус групите са полезни за:

- да се получи представа за общественото мнение, когато ограниченията във времето или финансите не позволяват продължителен задълбочен преглед или проучване;
- получаване на информация от отделни лица, както и от групи по интереси;
- получаване на принос от страна на заинтересованата група към предварителни предложения или варианти;

➤ събиране на информация за нуждите на заинтересованите страни, засягащи конкретен въпрос или концепция;

➤ определяне каква допълнителна информация или модификация може да са необходими за по-нататъшно развитие на консултативните въпроси или предложения.

Предимства

✓ Съдейства за разработването на предварителна концепция за проблемите, от които може да се предприеме по-широко изследване на общността;

✓ Помага да се направят ограничени обобщения въз основа на информацията, генерирана от фокус групата;

✓ Идентифицира причините, поради които хората харесват/не харесват определена тема;

✓ Създава идеи, които не биха възникнали от проучвания / въпросници, тъй като фокус групата предоставя възможности за по-широк кръг коментари.

Недостатъци

✓ Такива малки групи може да не са представителни за отговора на общността по даден проблем, изисква се внимателен подбор, за да се постигне представителна извадка (сходен възрастов обхват, статус и т.н.);

✓ Хората обикновено работят добре в рамките на своите комфортни зони - някои хора може да не се чувстват комфортно, когато трябва да споделят мнението си в непозната група.

Принципи за успешно планиране

• Внимателно се избират 8-15 души, за да обсъдят и дадат мнение по определена тема;

• Участниците могат да бъдат избрани по два начина: случайният подбор се използва, за да се осигури представителство на всички сегменти на обществото; неслучайната селекция помага да се извлече определена позиция или гледна точка;

• Разработване на дневен ред с най-много пет или шест основни въпроса;

• Осигуряване на подходящ материал, или разработване на кратко представяне, за да се представи темата;

- Определяне и запазване на мястото и организиранен на кетъринг, ако срещата продължава през часове за хранене;
- Наемане на фасилитатор;
- Установяване на основни правила: запазване на фокуса, следване на определен ритъм по дневния ред и приключване на всеки въпрос, преди да се премине към следващия;
- Протоколиране на данните, събрани от дискусиата във фокус групите;
- Изпращане на кратка информация за сесията с участниците и фасилитатора;
- Доклад за работата на фокус групата, с копие за участниците.

Необходими ресурси

Персонал

- Необходими са служители, за да наберат участници, да протоколират и анализират провеждането на фокусгрупата;
- Опитният фасилитатор е от съществено значение;
- Преводач, ако е необходимо.

Материали

- Неутрално удобно пространство за сесиите;
- Средства за записване на информацията - евентуално аудио записващо устройство, видеорекодер, флипчарт.

Време за планиране

Може да се планира сравнително бързо, въпреки че е необходимо достатъчно време, за да се изберат участниците, да се запази място за сесиите във фокус групите и да се разработят разумни и добре формулирани въпроси. В идеалния случай трябва да бъде отделено време за пилотно тестване на въпросите

Време за изпълнение

Една сесия на фокус група обикновено трае 2-4 часа.

Големина на групата

Обикновено 8 - 15 участници на фокус група.

Разходи

Може да се реализира без големи разходи. Най-скъпото перо са фасилитаторите.

World Cafés

World Café е среща, която включва серия от едновременни разговори по даден въпрос или тема. World Café обикновено трае 2-3 часа и се състои от многобройни разговори с по 3-5 участника на всяка маса. Всяка маса има „домакин“, който остава по време на цялото събитие и поддържа дискусиата на масата върху задачата. По време на World Café, участниците сменят масите многократно и обсъждат една и съща обща тема с редица други участници, навлизайки по-задълбочено в темата по време на всеки следващ разговор. Това дава възможност идеите да се движат из помещението и участниците да се свържат с по-голяма група хора и да чуят нови гледни точки. Въпросите на World Café са предназначени да започнат на общо ниво и да преминат към по-специфични въпроси с всяка ротация на групите. Чрез този процес, участниците имат възможност да открият общи теми или обща основа в отговор на всеки въпрос.

Предимства

- ✓ Насърчава открито обсъждане на важна или значима тема
- ✓ Позволява получаването на голямо количество отговори от различни гледни точки по конкретни теми за кратък период от време;
- ✓ Изгражда общността между различни участници;
- ✓ Привлича участниците в споделянето на информация и решаването на проблеми благодарение на своята неформална атмосфера и динамика на малки групи.

Недостатъци

- ✓ Въпреки че не се изискват професионални фасилитатори, „домакините“ на масата трябва да притежават умения, за да поддържат следването на поставената задача;
- ✓ Не е подходящо за получаване на официален коментар по предложени планове.

Принципи за успешно планиране

- Познаване и следване на седемте принципа на World Café:
 - ✓ Задаване на контекста;
 - ✓ Създаване на гостоприемно пространство;

- ✓ Поставяне и изследване на важни въпроси;
- ✓ Насърчаване приноса на всички;
- ✓ Кръстосано свързване на различни гледни точки;
- ✓ Събиране и споделяне на колективни открития;
- ✓ Съвместно откриване на модели, прозрения и по-дълбоки анализи на поставената задача.

- Подготвяне на въпроси за обсъждане и подготвяне на копия за всяка маса;
- Подготвяне на писмени инструкции за домакините на масата за това какво трябва да се постигне на всяка маса по време на всеки кръг от дискусиата;
- Осигуряване на маси, с покривки и други вещи, за да се създаде комфортна и приветлива атмосфера;
- Осигуряване на листове, химикали, маркери и бележки на всяка маса, за да могат участниците да си водят бележки;
- Определен домакин за всяка маса, който ясно разбира ролята си;
- Домакинът на масата посреща участниците, предоставя инструкции и улеснява разговора на масата;
- В определени интервали участниците се преместват на друга маса;
- Участниците не посещават маса повече от веднъж и се насърчават да се смесват с нови хора по време на всеки кръг;
- Участниците се връщат към първите си маси след поредица от разговори и споделят онова, което са чули и научили;
- В заключение участниците от всяка маса може да споделят обща тема с групата като цяло.

Необходими ресурси

Персонал

- ✓ Лице или екип за разработване на въпроси за дискусия;
- ✓ Един човек, за да улесни цялостното събитие;
- ✓ Броят на персонала в крайна сметка зависи от броя на участниците;
- ✓ Преводачи, ако е необходимо.

Материали

- ✓ Подходящ брой маси, на които могат да се настанят до пет души;
- ✓ Декориране на маси (за задаване на удобна и привлекателна среда);
- ✓ Хартия, химикалки, маркери за участниците да записват бележки, идеи;
- ✓ Закуски;
- ✓ Флипчарт;

✓ Стая достатъчно голяма, за да се настанят необходимите бройки маси за очаквания брой участници.

Време за планиране

World Café могат да бъдат планирани в продължение на няколко седмици. Най-продължителният аспект на планирането включва осигуряване на пространство за срещите, покани до участниците, домакини на всяка маса.

Време за изпълнение

World Café обикновено трае 2-3 часа.

Размер на групата

Зависи от размера на стаята. Най-важният фактор е да се поддържа всеки разговор на масата, с не повече от четирима участници плюс домакиня.

Цена

Най-значителните разходи включват наемане на помещение (ако е необходимо) и разходите за фасилитатори /домакините/ на събитието

Planning Cell

Методът на Planning Cell включва приблизително 25 случайно избрани лица, които работят като обществени консултанти за ограничен период от време (например една седмица), за да представят решения за даден проблем в планирането или политиката. Проектът може да включва по-голям или по-малък брой клетки за планиране /Planning Cell/. Във всяка клетка участниците придобиват и обменят информация за проблема, изследват и обсъждат възможни решения и ги оценяват по отношение на желаните и нежелани последици. Експертите, заинтересованите страни и групите по интереси имат възможност да представят своите позиции пред членовете на клетката. Окончателните резултати от работата на клетките са обобщени като „граждански доклад“, който се предоставя на властите, както и на самите участници.

Когато Питър Динел разработва Planning Cell като нова процедура за планиране на градското развитие, той използва своя опит и лични връзки като държавен служител в държавната администрация на Северен Рейн-Вестфалия (Германия). Той предлага да обедини произволна група от граждани, да им предостави информация, да ги остави да обсъдят по-спорен въпрос, свързан с планирането и да създадат консенсусна препоръка за обществената политика. Експериментите са проведени първо със студенти, а в последствие в реални условия - в различни градове в региона. В книга, публикувана скоро след това, Динел представя клетката за планиране като експериментално тестван инструмент за участие. Доверието в ефективността на този механизъм се появява чрез директни взаимодействия в рамките на вградени мрежи от експерти-участници в местните администрации и чрез взаимодействие с говорители от гражданското общество, академичните среди, политиката и публичната администрация.

Planning Cell работи най-добре в ситуация, в която неотложният проблем трябва да бъде разрешен за кратък период от време и когато съществуват различни възможности, всяка от които представя различни ползи и рискове. Процесът работи оптимално, когато проблемът не е твърде противоречив и вече не е поляризиран нагласите на засегнатото население. Planning Cell може да се използва за разглеждане дори на много спорни въпроси, ако мнозинството от участниците са избрани на случаен принцип.

Гражданско жури

Гражданските журита включват създаването на „жури“ - представителна извадка от граждани (обикновено подбрани по случаен или стратифициран начин), които се запознават подробно с миналото и актуалното мислене във връзка с конкретен въпрос или проект. Въпросът, който те трябва да разгледат, ще бъде този, който има ефект в цялата общност и където се изисква представителен и демократичен процес на вземане на решения. „Журито“ е представено с редица възможни алтернативи. Участниците разглеждат алтернативите и правят преценка за най-привлекателната алтернатива за общността. Те представят решението си под формата на доклад. Докладът може да включва препоръки за бъдещи действия или насоки.

Гражданското жури включва представителната общност в процеса на вземане на решения по представителен начин. Участниците са ангажирани като граждани без официални подреждания или пристрастия. Изборът на случаен принцип е предназначен да попречи на конкретни застъпници да лобират за определен резултат.

Предимства

- ✓ Може да се използва за посредничество за конфликт или за осигуряване на прозрачна и необвързана гледна точка;
- ✓ Предназначено е да допълва други форми на консултации; приносът на обществеността относно ценностите, опасенията и въпросите трябва да бъде част от „доказателствата“, предоставяни на журито;
- ✓ Може да се използва за привличане на членове на общността в процеси на участие, където общността е дистанцирана от процеса на вземане на решения;
- ✓ Стреми се да подобри представителството в процесите на участие чрез ангажиране на позициите на отделните граждани в журито;
- ✓ Осигурява прозрачен процес на участие, който може да се разглежда като независим и надежден;
- ✓ Осигурява механизъм за обществена демокрация;
- ✓ Предоставя на гражданите възможност да развият задълбочено разбиране на проблема;
- ✓ Включва обикновените граждани;
- ✓ Помага да се прецени обществената реакция и мнение.

Трябва да се обърне внимание

- ✓ Справедливия и прозрачен процес за избор на участници е особено важен; членовете на журито трябва да бъдат представителни за общността и трябва да бъдат възприемани като такива от по-широката общност;
- ✓ Включени са части от общността, които може да са били изключени по-рано;
- ✓ Всеки участник трябва да е наясно с резултатите и как ще бъде използван;
- ✓ Преди събитието трябва да бъде позволено да се даде възможност на журито, да наеме фасилитатор, да събере информация и да се свърже с експерти, които „да дадат показания“ за различните възможности;

✓ Подготовката включва и разработване на презентации за алтернативи, ангажиране на експерти и други „свидетели“, както и определяне на времето за участие на всички, тъй като „процесът“ може да отнеме няколко дни.

Принципи за успешно планиране

- Широка представителна група от около 8-12 души;
- Поради случайния характер на подбора и ангажимента за време, на „съдебните заседатели“ често се заплаща хонорар;
- Осигуряване на „експертни свидетели“, които да информират журито, да бъдат интервюирани от журито и да прекарат време в обсъждане на въпроса с журито;
- Включване на независими модератори, за да се подпомогне процеса на обсъждане;
- Осигуряване удобно място за заседанията, за да се позволи на аудиторията да има възможност да наблюдава процеса;
- Публикуване на доклада и препоръките на журито - от съществено значение е да има широко разпространена комуникация за процеса и резултатите.

Необходими ресурси

Персонал

- Модератор / фасилитатор на цялостния процес;
- Персонал, който да подготви информация;
- Персонал, който осигурява комуникациите широко рекламира процеса;
- Преводачи, ако е необходимо.

Материали

- Резервация на място, с подходящо пространство и мебели;
- Проектори за данни, лаптопи, екрани;
- Флипчарти;
- Звукова система с безжични микрофони;
- Презентации, плакати, модели;
- Видео оборудване.

Време за планиране

Ефективното гражданско жури трябва да се планира няколко месеца.

Време за изпълнение

Работата на журито може да продължи няколко дни, за да представи доказателства и след това допълнителни дни за обсъждане и подготовка на доклада.

Размер на групата

Самите журита са много малки, но са предназначени да ангажират много по-широк интерес от цялата общност.

Стойност

Разходите могат да бъдат доста високи, за да се подготви цялата необходима информация и да се ангажират експерти и фасилитатори.

Мрежа за гражданско участие

Цел: да се даде възможност на обществеността да вземе активна формална роля в дейностите по изготвяне на политики и мониторинг на областите на отговорност на местната власт.

Мрежата за гражданско участие може да бъде организирана, както на градско и общинско, така и на областно ниво.

Всяка мрежа има:

- Върховен орган на градско, общинско или областно ниво;
- Групи, които се занимават с конкретни теми;
- Секретариат на съответното ниво, който е механизъм за улесняване и комуникация.

Всяка община има мрежа за гражданско участие. Тя се състои от обществени и доброволни организации в общината. Върховният орган се състои от представители на всички организации – участници в мрежата. Всяка организация има един глас. Избират се двама представители, които да ги представляват на заседанията на върховния орган на мрежата: един - основен представител, а другият – заместник. Върховният орган се събира официално най-малко два пъти годишно. Първата среща на ВО след регистрацията на мрежата се свиква от общинския съвет, след което мрежата изготвя свои собствени правила/устав.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Всяка мрежа започва своята работа след задълбочен анализ, за да определи темите, по които трябва да се работи за подобряване качеството на живот в общината.

Всяка мрежа за гражданско участие има свободата да се ангажира, както смята за подходящо, по какъвто начин желае да насърчи местното развитие и по този начин може да използва местния капацитет и да укрепи местното развитие по много реален начин.

За да може мрежата да работи ефективно, се препоръчва да има регистър на общинско ниво за всички включени организации и групи, копие от който се поддържа от местната власт в съответствие със специално разработена наредба на съответния общински съвет.

Всички организации трябва да бъдат регистрирани на определена дата за дадена година, за да имат право на глас през следващата година. Формуляри за регистрация на мрежата следва да се попълват ежегодно от организациите – членки на мрежата за гражданско участие.

Мрежата е основният инструмент, чрез който представители са избрани да участват в различни процеси на общинските съвети и техните комисии. Участниците са избрани от Мрежата и не трябва да бъдат отхвърляни от общинския съвет.

Секретариат

Всяка мрежа има секретариат, чиято роля е да изпълнява следните функции:

- Улеснява изпълнението на решенията на Върховния орган;
- Гарантира правилното функциониране на мрежата между отделните заседания;
- Координира дейностите на Мрежата;
- Общува редовно с всички членове на Мрежата и разпространява възможно най-широко информацията относно всички дейности на Мрежата.

Групи, които се занимават с конкретни теми

Всички организации-членки имат възможност да участват във формирането на решенията, които ги засягат и които се разработват от всяка структура на Общинския съвет. Всички организации-членки играят пряка роля при избора на участници в структурите на общинския съвет, които се занимават с конкретни въпроси. Мненията на всички участници се представят в съответната структура на общинския съвет. Всички

организации-членки са информирани за развитието на поставяните теми в структурите на Общинския съвет.

За да може структурата на мрежата да постигне своите цели, е изключително важно представителите ѝ активно да дават и да търсят обратна връзка за поставяните теми. Затова е от решаващо значение да се разработят подходящи структури за диалог, за да се улесни този ангажимент, да се запази актуалното ѝ членство в напредъка на работата и да се събере информация във връзка с въпроси, засягащи нейното по-широко членство.

За ефективното функциониране на Мрежата се препоръчва:

- ✓ Да се изработи Устав на Мрежата;
- ✓ Формулярите за обратна връзка трябва да бъдат съгласувани и трябва да бъдат попълвани редовно от всички представители;
- ✓ Трябва да се разработят механизми за уеб/социални медии, чрез които да се комуникира. Това включва публикуването на дневния ред и съгласуваните бележки за срещите в интернет за всички структури и подструктури на мрежата;
- ✓ Информационните бюлетини трябва да се фокусират върху търсенето на обратна връзка от членовете на мрежата;
- ✓ Да се организират специални консултативни форуми за широката общественост по теми, от изключителна важност за развитието на общината.

Работата на Мрежата трябва да се наблюдава и оценява редовно в съответствие с най-добрите практики. Фокусът на този надзор трябва да бъде оценка на това дали се постига общата цел за активно гражданско участие в решаването на въпроси от компетенции на местните власти.

Индикатори, във връзка с измерването на работата на мрежата.

Препоръчва се мрежата да се следи непрекъснато и да се одитира най-малко веднъж в мандата на местната власт по отношение на нейното управление и оперативни структури, за да се гарантира, че структурата е устойчива и оперативна стабилна.

Примерни индикатори, които трябва да бъдат събирани на годишна база:

- Брой членове на мрежата;
- Брой представители в органите за вземане на решения;

- Брой на органите за вземане на решения, в които е представена мрежата;
- Ниво на участие в заседанията на органа за вземане на решения от представителите на Мрежата;
- Брой консултативни семинари, проведени от Мрежата;
- Брой издадени бюлетини;
- Брой разпространени бюлетини по имейл;
- Качествени показатели, напр. свързани с ефективността;
- Брой на разработените или проведени обучения за представители на Мрежата;
- Брой формуляри за обратна връзка, попълнени от представители;
- Брой на подадените заявления във връзка с нови политики / планове;
- Брой посещения на уебсайта.

Организиране на процеса на стратегическо планиране

Първата стъпка е да се вземе решение да се започне процесът на стратегическо планиране и да се въвлекат подходящите хора.

1. Идентифициране на местни нужди:

Като обединения на активни граждани СГО имат ключово значение при идентифициране на местните нужди. Ролята на СГО е значителна при идентифициране на местните нужди. Те се ползват с доверието на хората, а това е много важно при стартирането на нова инициатива. Най-добрият начин да откриете от какво се нуждаят хората, къде смятат, че е необходима промяна и как си представят възможни решения, е да ги попитате директно. По този начин се изгражда съзнание и готовност у хората да бъдат активни участници в последващи дейности. Преди да попитате хората какво искат, е необходимо да създадете обща основа за разбиране с тях. Важно е именно СГО да осигурят широка подкрепа от местните хора за разработване и планиране на дадени стратегически документи. Местните участници като общинска администрация, лидери, местни граждански организации, хората от СГО, които работят на терен, би трябвало да представляват и да са част от определени целеви групи. Те би трябвало бъдат включени в консултациите и дискусиите на следващ етап.

2. Идентифициране на заинтересованите страни:

Заинтересованите страни са лица, групи хора, институции или фирми, които могат да влияят върху даден проблем или действие или да бъдат засегнати от тях. Хората могат да бъдат членове на различни групи от заинтересовани страни. Това важи особено за лидерите и публичните фигури, които имат собствен профил на заинтересованост, като в същото време принадлежат и към по-широки групи (от името на които действат или говорят). СГО има водеща роля в процеса на идентифициране на заинтересовани страни.

Препоръчително е да се прилагат следните принципи при идентифициране на заинтересовани страни за участие в процеса на планиране на местни политики:

- ✓ Ясно формулиране на проблема или действието, във връзка с които трябва да се идентифицират заинтересованите страни;

- ✓ Избор на метод или методите, които ще помогнат да се идентифицират ключовите фигури, които могат да влияят върху формулирания проблем или действие или да бъдат засегнати от тях. Възможни методи са:

- a) Идентифициране от експерти – хора, работещи в общината, представители на неправителствени организации, местни хора или лица от академичните среди, които имат познания в идентифицирането на заинтересовани страни;

- b) Идентифициране чрез самоизбиране – обявяване по време на среща или във вестници, местни радиа или друга медия, че търсят заинтересовани лица във връзка с даден проблем/действие. Това ще привлече тези, които вярват, че ще спечелят от това да споделят гледната си точка.

- c) Идентифициране от други заинтересовани страни – идентифициране на един или двама ключови заинтересовани. Те следва да предложат други заинтересовани, които споделят тяхната гледна точка и интереси, както и такива, които могат да имат различен поглед върху нещата.

- d) Идентифициране чрез писмени документи или данни за населението – преброяванията и данните за населението могат да дадат полезна информация за броя на хората по възраст, пол, религия, местожителство и т.н. Информация за

заинтересовани страни може да се получи още от доклади на местната власт, правителствени доклади, експерти, неправителствени организации, бизнеса.

е) Идентифициране с чек-лист – чек-листът може да се моделира според конкретната нужда.

✓ Напишете името на всяка заинтересована страна на отделно листче. Ако списъкът със заинтересовани страни е твърде дълъг, организирайте ги в групи заинтересовани страни и след това запишете всяка група на отделно листче.

✓ Направете дъговидна диаграма, очертавайки хоризонтална линия с полукръг около нея. Начертайте два полукръга вътре в диаграмата, използвайки средата на хоризонталната линия за център. След това разделете дъгата на три равни части : една отляво, една отдясно и една в средата

✓ Поставете листчетата със заинтересованите страни в съответните зони на диаграмата, според преценката ви – в полукръговете вертикално разположете страните, които са най-засегнати, умерено засегнати или наймалко засегнати от съответния проблем или действие. Вляво, в средата или вдясно разположете тези, които по отношение на дадения проблем или действие са най-влиятелни, имат умерено влияние или влияят най-малко. Диаграмата може да се адаптира, като се използват и други характеристики, които по-добре описват основните разлики между ключовите заинтересовани страни. Например можете да използвате полукръговете, за да идентифицирате заинтересовани страни, работещи на местно, регионално и

национално ниво. Също така можете да използвате една-единствена вертикална линия, за да разделите заинтересованите страни от частния и от публичния сектор¹⁰ Инициаторът на създаването на стратегията е добре да покани всички идентифицирани заинтересовани страни. Важно е тази среща да бъде добре обмислена и структурирана. Професионално структурираната и организирана среща е гаранция за успешно партниране между СГО и администрацията и последваща съвместна работа. Зле организирани срещи могат да имат обратен ефект и да навредят на партньорството още преди то да се е случило.

На тази среща е добре да бъдат дискутирани и договорени:

- целевите групи;
- идентифицираните заинтересовани страни и опитът им по отношение на проблема;
- влиянието на заинтересованите страни и как ще повлияят на процеса;
- значението на интересите на заинтересованите страни за успеха на програмата;
- стратегията за въздействие спрямо различните заинтересовани страни;
- сформирването на коалиция – администрация и СГО;
- договаряне изготвянето на профил на общината спрямо дадения проблем: досегашните решения – постижения и недостатъци;
- договарянето на следваща среща.

За да се изгради доверие между партньорите е необходимо да бъдат установени канали за комуникация с всички заинтересовани страни. Това допринася както за отчетността, така и за прозрачността. Комуникациите са важни и защото гарантират, че всички партньори ще бъдат информирани редовно в процеса на сътрудничеството.

Възможно е преди стартиране работата по планиране да се изготви споразумението за партньорство и сътрудничество, което формализира процеса преди началото на работата по планиране. При финализирането на споразумението за партньорство и сътрудничество е важно да се формализират договореностите. В някои случаи, в

¹⁰ <http://www.policy-powertools.org/Tools/Understanding/SPA.html>

зависимост от споразумението, може да се наложи създаване на съвместни органи – съвети, комитети и др. Това е важна стъпка, която изисква внимателно обмисляне.

Създаване на работна група (или работни групи)

Един от познатите инструменти за включване на СГО в процеса на планиране е участието на СГО в работни групи – обикновено това са експертни работни групи, сформирани по сектори. Препоръчително е още в началния етап на планирането (по време на първата среща) да се сформира работна група или работни групи. Сформирането на работна група или няколко групи зависи от типа стратегически документ, който ще се разработи.

- В случаите, при които обектът на планиране е само в една сфера, е възможно да има една работна група, в която да влязат различни представители на институции, СГО, специалисти и др., т.е. в този случай работната група ще бъде разнородна като експертиза;

- В случаите, когато обект на планиране е ОПР на една община, е необходимо създаване на няколко работни групи. Групите за изготвяне на плана се съставят на секторна или тематична основа - според избраната методика. В групите се обсъжда анализът на ситуацията в сферата, формулира се позиция на групата по основните силни страни, слабости, възможности и заплахи.

Създаването на работните групи трябва да допринесе за по-голяма прозрачност и да се засили участието на местните хора. Участниците в работните групи както от страна на СГО, така и представителите на администрацията трябва да са чувствителни към проблемите. Целта на работните групи е да анализират и сравнят данните, да извеждат заключения и идентифицират приоритетни области за интервенция. От тях трябва да се изисква по-голяма отговорност в процеса на планиране и да се спомогне за създаване на добри работни взаимоотношения между експертите по планиране и местните хора.

Инструменти за включване на СГО в процеса на мониторинг и контрол

Мониторингът е систематично събиране, анализ и използване на информация, необходима за управлението и вземането на решения в процеса на работа по изпълнение на ОПР. По този начин може да се сравни реалният напредък по изпълнението на плана с предварително планираните дейности. Ролята на СГО е от

съществено значение именно в този процес, тъй като СГО не само разполагат с експертиза и опит за извършване на мониторинг, но и не са пряко заинтересовани (или поне така би трябвало да бъде) от положителна оценка на резултатите от реализацията. При процеса на мониторинг и контрол могат да се използват обществени консултативни съвети или групи. Те предполагат малко на брой хора, но с висока експертиза и представителност, а освен това включват представители на всички заинтересовани страни. Партньорство с медиите и информационни кампании е подходящо при осъществяване на текущ мониторинг и контрол, по време на който в партньорство с медиите се показват както постиженията, така и проблематични въпроси. Посещения в общностите и допитване до тях – отново чрез използване на фокус групи, анкети, отворени дискусии също са подходящи при извършване както на текущ мониторинг, така и при осъществяване на оценка на въздействието.

Измерването на ефективността на всяка публична политика е голямо предизвикателство за всички участници в процеса на нейното формулиране. Още по-трудно е да се измерват практиките на гражданско участие, които често са опозиция на различните политики, които се прилагат. Тази задача обаче е от съществено значение за постигане на по-добри резултати. Тук са изброени поредица от „променливи“, които са особено важни за оценките на въздействието върху механизмите за гражданско участие.

Брой оценки за гражданско участие, направени експертни групи, с данни от гражданите и качество на разработки за оценка на гражданско участие

Значение: Много високо

Въпреки че не всички механизми за гражданско участие, предложени в настоящия доклад, са предназначени да насочват или предоставят съдържание на разработки, оценяващи гражданското участие в местното самоуправление, в повечето случаи те трябва да водят - косвено или директно - до подобряване на качеството на тези разработки. За тази цел обществеността може да направи предложения за теми, които изискват специални доклади или теми по конкретни обстоятелства, в които те се намират. Измерването на ефективността в това отношение е трудна задача, тъй като

предполага сравняване на съдържанието на разработките с такива, които са генерирани без принос от механизмите за гражданско участие.

Ако механизмите за гражданско участие, които се оценяват, не променят съдържанието на разработките, това е индикатор за структурна слабост по отношение на нейната схема, която няма значимост и устойчивост.

Следователно е необходимо да се извършват количествени и качествени оценки. Разработките, които са повлияни от приноса, произтичащ от механизмите на участие, трябва да бъдат измерени. В същото време, дълбочината и нивата на влияние във всяка от тях също трябва да бъдат оценени, за да се установи степента на подобряване на качеството от тези разработки.

За прилагане на този индикатор, е необходимо да бъде отговорено на следните въпроси:

- Колко разработки са повлияни пряко от приноса на внедрените механизми за гражданско участие? Колко индиректно?

- Усъвършенствано ли е качеството на одитните доклади от въвеждането на механизмите за гражданско участие? По какъв начин?

Ниво на съответствие с препоръките на разработките, оценяващи гражданското участие в местното самоуправление

Значение: Високо

Както вече стана ясно, приносът на гражданите може да допринесе за подобряване на разработките, но също може да бъде важен фактор за насърчаване на спазването на предложенията, които са предписани в съответната разработка.

Оценяването на този аспект на внедрените механизми за гражданско участие предполага измерване на напредъка в нивата на спазване на препоръките и анализ на това как този вариант би могъл да бъде повлиян от прилаганите механизми. Тази задача е сложна, особено, когато трябва да се направи съпоставка какъв би бил резултатът, ако предложеният механизъм не е приложен.

Въпреки това, усилията, които могат да бъдат предприети за анализиране на тази ефективност - включително евентуалните субективни съображения на информираните

външни оценители - са важни за оценка на успеха на механизма, особено в случаите, когато този механизъм е ориентиран към мониторинговите разработки.

За този индикатор отговор на следните въпроси трябва да бъде даден:

- Променили ли са се оценките, формулирани от експертните групи след въвеждането на механизмите за гражданско участие?

- До каква степен прилагането на тези механизми е допринесло за подобна промяна?

- Може ли да бъде идентифициран приносът от обществеността, който е причина за тази промяна?

Медийно отразяване на резултатите

Значение: Средно

Друг начин за измерване на ефективността на участието на гражданите в местното саноуправление е чрез идентифициране на промяната в медийното отразяване на резултатите от конкретната инициатива.

Както стана ясно, гражданите и гражданските организации често дават важен принос към местните власти, когато оценяват тяхната работа, особено по отношение на конкретни теми, възникващи в ежедневието. В резултат на това друг начин за идентифициране на приноса на гражданското участие е оценяването на медийното отразяване след неговото прилагане. Тази оценка може да се основава на количеството статии в пресата, които определена инициатива и в следствие нейната оценка от представителни експертни групи генерира - висококачествено съдържание по отношение на информацията, която медиите имат, или дълбочината на анализа, който правят, както и значението и йерархията, които медиите определят на тази новина.

Въпроси:

- Променено ли е нивото на медийно отразяване след прилагането на механизмите за гражданско участие?

- Промени ли се качеството на статиите от пресата, които се отнасят до резултатите от работата на съответната институция?

- Промени ли се значението и йерархията, които медиите определят на статиите си по темата?

- До каква степен промените се приписват - изцяло или частично - на прилагането на механизми за гражданско участие?

Измерването на участието на гражданите, е необходимо, за да се разбере как се постигат целите и да се адаптират механизмите на участие, когато условията се променят. Индикаторите помагат да се хвърли светлина върху процеса, чрез който дейностите се превръщат в продукти и след това в резултати.

Показатели за оценка на механизмите за гражданско участие от страна на местните власти:

Наличие на информация и ниво на информираност за механизми за участие

- Колко граждани или организации знаят за съществуването на този механизъм за участие?

- Колко от тях не са наясно с това?

- Какви усилия все още не са насочени към информиране на целевата общественост за съществуването на този механизъм и възможността за участие в него?

- Колко пълна е информацията, която потенциалните участници имат за характера на този механизъм?

Ниво на реално участие

- Съвместимо ли е нивото на активно участие с желаното ниво? При разработването на конкретен механизъм, предлага ли институцията да включи всички, чието участие има смисъл?

- Колко от тези, които биха се интересували от този механизъм, са се възползвали ефективно от нея?

- Кои са основните причини за някои от тези участници в механизма, които изглежда намират смисъл в такива практики, но все още не са напълно ангажирани?

Действително въздействие на приноса на гражданите в процеса

- Институцията е толерантна към приноса на конкретното гражданско общество и обществото като цяло?

- Възприема ли администрацията стойността на този принос и ангажира ли се ефективно да ги разглежда като принос към нейната работа?

- Какви са конкретните промени във функционирането на институцията, които са създали тази практика?

Обратна връзка с гражданите

- Дали участниците в тези процеси получават обратна информация за исканията си?

- Дали тези участници знаят как техният принос е генерирал промяна или нови насоки в институцията?

- Дали споменатите участници са били информирани за това как местната власт оценява техния принос и ги счита за полезни?

Институционализация на механизмите за участие

- Официално стандартизиран ли е прилаганият механизъм за участие?

- Какви са степените на институционализиране на тези практики, които институцията извършва?

- Достатъчни ли са нивата на институционализация на механизмите, за да се гарантира възможността за консолидация и стабилност във времето?

Показатели за оценка на механизмите за гражданско участие от страна на гражданите:

Способност за пряко влияние върху политиките за обществен контрол

- Участието на гражданските организации в механизма за гражданско участие, прилагано от местните власти, води до увеличаване на ефекта му върху политиките? По какъв начин?

- Създадени ли са подходящи канали за изразяване на мнения, информация и интереси на гражданските организации пред местните власти?

- Местните власти информират гражданите и техните организации за резултатите от поставените въпроси?

Достъп до съответната информация

- Участието на гражданите в споменатия механизъм води до генериране на ценна информация за публичното управление?

- Създаден ли е сравнително стабилен канал за комуникация за достъп до такава информация?

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

- Получена ли е информацията от решаващо значение за обогатяване и укрепване на действията на гражданите?

Повишаване на осведомеността на гражданите и техните организации

- Включването на НПО в практиката за гражданско участие, прилагано от местните власти, води до повишаване на осведомеността на гражданите по отношение на важноста на гражданското участие и включването на нови знания относно функционирането на механизмите за гражданско участие?

- Значително ли е влиянието и дали организациите на гражданското общество откриват разлика?